

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par euro un citu valūtu krimināltiesisko aizsardzību pret viltošanu, ar ko aizstāj Padomes Pamatlēmumu 2000/383/TI"

COM(2013) 42 final – 2013/0023 (COD)

(2013/C 271/07)

Galvenais ziņotājs: **DE LAMAZE kgs**

Padome 2013. gada 20. februārī un Eiropas Parlaments 2013. gada 12. martā saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību 304. pantu nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

"Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par euro un citu valūtu krimināltiesisko aizsardzību pret viltošanu, ar ko aizstāj Padomes Pamatlēmumu 2000/383/TI"

COM(2013) 42 final – 2013/0023 (COD).

Komitejas Birojs 2013. gada 19. martā uzdeva Ekonomikas un monetārās savienības, ekonomiskās un sociālās kohēzijas specializētajai nodaļai sagatavot Komitejas atzinumu par šo jautājumu.

Ņemot vērā jautājuma steidzamību, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja notikušajā 490. plenārajā sesijā 2013. gada 22. un 23. maijā (2013. gada 23. maija sēdē) iecēla DE LAMAZE kgu par galveno ziņotāju un ar 130 balsīm par, 1 balsi pret un 3 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. EESK nepiekrīt argumentiem, kurus Komisija izvirzījusi, lai pamatotu šo priekšlikumu. Tā kā trūkst zinātnisku datu, kas pamatotu apgalvojumu, ka, izmantojot soda apmēru atšķirības viltošanas jomā, viltotāji izvēlas labvēlīgākas tiesas, Komiteja uzskata, ka ir pilnīgi nepamatoti pārskatīt 2000. gada pamatlēmumu un noteikt ES soda minimālo apmēru, kura paredzamā "atturošā iedarbība" Komitejai šķiet apšaubāma.

1.2. EESK norāda: par iegāsti izmantojot noteikumu minimumu, ar direktīvas priekšlikumu faktiski tiek izveidots ļoti pilnīgs tiesībaizsardzības instruments viltošanas apkarošanai; šķiet, ka tas pārsniedz Līguma par Eiropas Savienības darbību (LESD) 83. panta 1. punktā paredzēto, vēl jo vairāk tāpēc, ka priekšlikums attiecas arī uz jurisdikciju un procesu.

1.3. Papildus jautājumam, vai šāda represīva pieeja, kas pēc definīcijas var apdraudēt pamattiesības un brīvības, ir vajadzīga, Komiteja arī pauž šaubas par minētās pieejas efektivitāti, jo, neraugoties uz soda minimālā apmēra noteikšanu, sods vienmēr tiks interpretēts atšķirīgi atkarībā no dalībvalstu tiesību tradīcijām un tiesneša rīcības brīvības.

1.4. Vispārīgi runājot, EESK izsaka kritiskas piezīmes saistībā ar to, ka direktīvas priekšlikumā pietiekami nav ņemtas vērā (kā tas prasīts LESD 82. panta 2. punktā) tiesību tradīciju un tiesību sistēmu atšķirības, un jo īpaši tas attiecināms uz priekšlikumā paredzēto pasākumu ietekmi uz indivīda tiesībām un brīvībām.

1.5. Kā iestāde, kas pārstāv ES pilsonisko sabiedrību, EESK vērs uzmanību uz faktu, ka likumpārkāpēji var būt labticīgi iedzīvotāji, kas, pašiem nezinot, saņēmuši viltotu naudu un ir spiesti aizstāvēties. EESK norāda uz risku, ka uz šiem cilvēkiem, kas, pašiem negribot, no upuriem būs kļuvuši par pārkāpējiem, attieksies nesamērīgi pasākumi, un uzskata, ka primāri būtu jāņem vērā nodoms, nevis rīcība, un tas direktīvas priekšlikuma apsvērumos nav pietiekami uzsvērts.

1.6. EESK pauž bažas, ka attiecībā uz procesu direktīvas priekšlikumā nav paredzēta to līdzekļu gradācija (līdzīgi kā sodu definīcijā), ko atkarībā no pārkāpuma smaguma izmanto izmeklēšanas dienesti. Tāpēc Komiteja uzskata, ka direktīvas priekšlikumā vajag precizēt, ka izmeklēšanas līdzekļi, kas paredzēti attiecībā uz organizēto noziedzību, tiek izmantoti tikai vissmagāko nodarījumu gadījumos.

2. Priekšlikuma saturs

2.1. Izskatāmā direktīvas priekšlikuma mērķis ir pastiprināt spēkā esošo regulējumu par kriminālvajāšanu sakarā ar euro vai citas valūtas viltošanu. Izskatāmais priekšlikums, kas ES teritorijā papildina 1929. gada Ženēvas konvenciju un nosaka, ka dalībvalstīm ir jābūt šīs konvencijas līgumslēdzējiem pusēm, aizstāj Padomes Pamatlēmumu 2000/383/TI, kas tika grozīts ar 2001. gada Pamatlēmumu 2001/888/TI, kurš priekšlikumā ir papildināts ar dažiem svarīgiem noteikumiem.

2.2. Priekšlikumā jo īpaši ir paredzēts cīnīties pret labvēlīgākas tiesas izvēles iespēju, ko saskaņā ar ietekmes novērtējuma datiem izmanto noziedzīgie tīkli, meklējot vissaudzīgākos tiesību aktus. Šajā sakarā un pamatojoties uz LESD 83. panta 1. punktu, priekšlikumā ir noteikts kopējs minimālais soda apmērs, kas ir brīvības atņemšana uz vismaz sešiem mēnešiem par viltotas naudas izgatavošanu un izplatīšanu (sākot no 10 000 euro). Vienlaikus maksimālais sods — brīvības atņemšana uz vismaz astoņiem gadiem, kas jau ir paredzēts par izgatavošanu, ir attiecināts arī uz izplatīšanu (sākot ar 5 000 euro).

2.3. Ja nodarījums ir izdarīts juridisko personu vārdā, tām piemēro sodus, kas var būt tiesību saņemta valsts pabalstu vai atbalstu liegšana vai pat [juridiskas personas] likvidēšana.

2.4. Izskatāmajā priekšlikumā paredzēts padarīt stingrāku arī pašreizējo regulējumu attiecībā uz procesuālajiem tiesību aktiem. Izmeklēšanas un kriminālvajāšanas dienesti varēs izmantot izmeklēšanas līdzekļus, kas paredzēti organizētās noziedzības vai citu smagu noziegumu gadījumos. Turklāt tiesu iestādēm tiesvedībā būs pienākums nosūtīt izņemtās viltotās naudas paraugus tehniskas analīzes veikšanai, lai atklātu pārējos apgrozībā esošos viltojumus.

2.5. Visbeidzot, priekšlikumā ir paredzēts, ka katrai dalībvalstij, kuras valūta ir euro, būs jāīsteno universāla jurisdikcija attiecībā uz nodarījumiem, kas saistīti ar euro un izdarīti ārpus ES, ja likumpārkāpējs atrodas tās teritorijā vai ar nodarījumu saistītie euro viltojumi ir atklāti tās teritorijā.

3. Vispārīgas piezīmes

3.1. Lai gan EESK atzīst, ka euro viltošana, izmantojot arvien sarežģītākus un modernākus līdzekļus, ir satraucoša problēma, ar kuru ir svarīgi efektīvi cīnīties, Komitejai tomēr ir nopietni iebildumi gan pret izskatāmas iniciatīvas saturu, gan tās pamatotību.

3.2. Labvēlīgas tiesas izvēles arguments, kas ir Komisijas direktīvas priekšlikuma pamatā, nepārliecina EESK, jo ietekmes novērtējums liecina, ka zinātnisku datu par šo jautājumu nav. Komiteja apšauba, gan to, ka ES pastāvošās atšķirības starp piemērojamo sankciju apmēriem kaut kādā veidā izskaidro viltošanas apjoma palielināšanos, gan to, ka viltotāju darbības vietas izvēli prioritārā kārtā nosaka valsts tiesību akti kriminālsodu jomā. Lai izskaidrotu viltotas naudas drukātavu atrašanās vietu, jāņem vērā citi, materiāli vai loģistikas faktori.

3.3. EESK apšauba izskatāmā direktīvas priekšlikuma pamatotību arī tāpēc, ka nav precīzas analīzes, kurā tiktu pamatots apgalvojums, ka ES pastāvošās atšķirības starp piemērojamo sankciju apmēriem kaitē tiesībsardzībai un tiesu iestāžu sadarbībai, kā arī viltošanas apkarošanas efektivitātei trešās valstīs.

3.4. Turklāt EESK vēlas uzsvērt, ka noteikumi, kas izstrādāti, pamatojoties uz šiem argumentiem, ir īpaši apgrūtināšs tiesībsardzības mehānisms. Papildus tam, ka tiek noteikts viltošanas nodarījumu kopums un paredzēts gan minimālais, gan maksimālais sods par nodarījumiem, kuri saistīti ar izplatīšanu, direktīvas priekšlikumā ir skarti arī jurisdikcijas un procesa aspekti.

3.5. EESK jo sevišķi pauž neizpratni par pasākumiem attiecībā uz jurisdikciju un procesu, kuri pārsniedz gan paskaidrojuma rakstā pausto, gan LESD 83. panta 1. punktā paredzēto, proti, izstrādāt "noteikumu minimumu noziedzīgu nodarījumu un sankciju definēšanai". Turklāt Komiteja konstatē: minētajiem noteikumiem, kas paredz ārkārtas līdzekļu izmantošanu, ir ļoti liela tiesībsardzības nozīme, jo to rezultātā tiek radīta universāla jurisdikcija, kura pēc definīcijas veido atkāpi no vispārīgiem risinājumiem attiecībā uz euro viltošanas nodarījumiem, kā arī izmantoti izmeklēšanas līdzekļi, kas attiecas uz organizētu noziedzību.

3.6. EESK uzskata, ka šis aspekts rada vislielākās problēmas. Direktīvas priekšlikumā netiek nošķirti atšķirīgi nozieguma smaguma līmeņi, lai pamatotu tādu izmeklēšanas instrumentu izmantošanu, kas piemērojami saistībā ar organizēto noziedzību. Komiteja uzskata, ka šādi noteikumi var radīt nopietnus proporcionalitātes principu un pamattiesību pārkāpumus⁽¹⁾.

3.7. Lai izvairītos no ļaunprātīgas izmantošanas, Komiteja ES likumdevējam vēlas atgādināt par nepieciešamību ņemt vērā visu dalībvalstu demokrātijas tradīcijas (dažas senākas, citas ne tik ļoti) un to jutību pret personas brīvību ievērošanu.

3.8. Vispārīgāk runājot, EESK atgādina, ka Eiropas krimināltiesību telpas veidošana nozīmē arī aizstāvības tiesību vienlaicīgu stiprināšanu, piemēram, *Eurojust* un *Europol* ietvaros, lai atbilstu pamattiesību ievērošanas prasībām, kuras nosaka Līgumi (LESD 67. panta 1. punkts un 83. panta 3. punkts).

⁽¹⁾ Kā tas notika Eiropas apcietināšanas ordera gadījumā (šajā sakarā sk. *D. Rebut, Droit pénal international, Dalloz*, sērija "Précis", 2012. gads, Nr. 516, 311. lpp.).

3.9. Kā iestāde, kas pārstāv ES pilsonisko sabiedrību, EESK vērš uzmanību uz faktu, ka likumpārkāpēji var būt labticīgi iedzīvotāji, kas, pašiem nezinot, saņēmuši viltotu naudu un ir spiesti aizstāvēties. EESK norāda uz risku, ka uz šiem cilvēkiem, kas, pašiem negribot, no upuriem būs kļuvuši par pārkāpējiem, attieksies nesamērīgi pasākumi, un uzskata, ka primāri būtu jāņem vērā nodoms, nevis rīcība, un tas direktīvas priekšlikuma apsvērumos nav pietiekami uzsvērts.

3.10. EESK atzīst, ka sodu gradācija, kas paredzēta šajā priekšlikumā atkarībā no arestētās summas (sevišķi 5. panta 2. punktā), daļēji ļauj ņemt vērā šos gadījumus. Neraugoties uz to, Komiteja tomēr uzskata, ka direktīvas priekšlikumā saglabājas risks attiecībā uz personas brīvību nopietniem pārkāpumiem. Faktiski neizskatās, ka priekšlikumā būtu ņemta vērā ES tiesību tradīciju un sistēmu daudzveidība un jo īpaši izmeklēšanas procedūru īpatnības, kad policija apsūdzēto personu (arī sīku noziedzīgu nodarījumu gadījumos) var aizturēt uz ilgāku laiku pirms tā stājas tiesas priekšā.

4. Īpašas piezīmes

4.1. Attiecībā uz noteikumu, kas paredz, ka minimālais soda apmērs ir brīvības atņemšana uz sešiem mēnešiem (priekšlikuma

5. panta 4. punkts), un kas ir priekšlikuma galvenais pasākums, lai risinātu labvēlīgas tiesas izvēles problēmu, EESK šaubās par tā lietderību, ciktāl ar direktīvu (kuras adresāts pēc definīcijas ir likumdevējs, nevis tiesnesis) dalībvalstīm nevar noteikt par pienākumu šo sodu reāli piespriest. Šajā sakarā EESK ar gandarījumu konstatē, ka paskaidrojuma rakstā ir minēti principi attiecībā uz nepieciešamo soda individualizāciju (šo principu ir nostiprinājusi Eiropas Savienības Tiesa), kā arī uz tiesneša pilnīgu rīcības brīvību.

4.2. EESK vēlas piebilst, ka minimālā soda apmēra (pat ja tas nav obligāts) noteikšana ir pretrunā tiesiskajai tradīcijai dažās dalībvalstīs, kuras neparedz minimālo sodu, izņemot gadījumus, kad tie ir obligāti.

4.3. EESK iesaka grozīt priekšlikuma 9. pantu šādi: "Attiecībā uz 3. un 4. pantā minētajiem vissmagākajiem viltošanas nodarījumiem dalībvalstis veic vajadzīgos pasākumus, lai nodrošinātu, ka personām, struktūrvienībām un dienestiem, kas ir atbildīgi par nodarījumu izmeklēšanu vai ar tiem saistīto kriminālvajāšanu, ir pieejami efektīvi izmeklēšanas līdzekļi, piemēram, tādi, kurus izmanto organizētās noziedzības vai citos smagu noziegumu gadījumos."

Briselē, 2013. gada 23. maijā

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Henri MALOSSE